

Wrocław, 28 maja 2024 r.

Dr hab. Katarzyna Kajdanek, prof. UWr
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Socjologii; Zakład Socjologii Miasta i Wsi
Katarzyna.kajdanek@uwr.edu.pl
+48 660 851 335

Recenzja

w postępowaniu dotyczącym nadania stopnia doktora habilitowanego dr Wojciechowi Goszczyńskiemu

Recenzja została przygotowana w odniesieniu do zasad wskazanych w artykule 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wskazującym na trzy przesłanki do uzyskania przez Habilitanta stopnia doktora habilitowanego:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a,
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Sylwetka habilitanta

Habilitant jest związany z Instytutem Socjologii UMK: ukończył tam studia magisterskie (w 2007 r.), studia doktoranckie (w 2011 r.). Stopień doktora nauk społecznych w zakresie socjologii został mu nadany uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego UMK, dnia 19.06.2012 r. na podstawie pracy *Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności jako nowa forma organizacji rolnictwa europejskiego* (promotor prof. dr hab. Andrzej Kaleta). Następnie Habilitant został zatrudniony (od 2012 r.) na stanowisku adiunkta w Zakładzie (i Katedrze) Badań Kultury IS UMK.

Jak wynika z dokumentacji, Habilitant nie ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

W okresie zatrudnienia na UMK był zaangażowany w pracę dydaktyczną na rzecz Instytutu prowadząc około 25 różnych kursów w języku polskim i angielskim, oferowanych na różnych stopniach studiów socjologicznych, w tym w Szkole Doktorskiej. Był także

promotorem prac licencjackich (24 prace) i promotorem pomocniczym w jednym przewodzie doktorskim.

W okresie zatrudnienia w IS UMK był zaangażowany w działania organizacyjne (min. zasiada w Radzie Dyscypliny Naukowej, opiekuje się kotem naukowym, bierze udział w pracach komisji uniwersyteckich).

W okresie zatrudnienia w IS UMK nie pełnił formalnych funkcji kierowniczych / koordynacyjnych. W dwunastoletnim okresie zatrudnienia był dwukrotnie nagradzany wewnętrznymi nagrodami uniwersyteckimi - rektorskimi: w 2015 r. (nagroda indywidualna) i w 2018 r. (nagroda zespołowa).

Profil habilitanta można zatem określić jako:

- Lokalny - krajowy (silnie związany z jednym ośrodkiem naukowym, bez dłuższych (więcej niż 3 miesiące) pobytów badawczych w innych ośrodkach krajowych lub zagranicznych);
- Mocno obciążony dydaktyką (co w polskich warunkach akademickich jest nie tyle kwestią wyboru, ile koniecznością), wykonujący zadania dydaktyczne z satysfakcją i zaangażowaniem docenianym przez władze i osoby studiujące;
- Zaangażowany we współpracę z otoczeniem zewnętrznym, w duchu socjologii zaangażowanej, publicznej i prowadzenia badań partycypacyjnych
- Niepełniący formalnych funkcji kierowniczych lub zarządczych w strukturze Instytutu, Wydziału lub Uniwersytetu

Osiągnięcie naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe (Monografia naukowa: Goszczyński, Wojciech (2023): *IDYLLE, HYBRYDY I HETEROTOPIE. Wiejskość i jedzenie w alternatywnych sieciach żywieniowych*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk.) bazuje na wynikach projektu badawczego *Zwrot jakościowy? O roli i znaczeniu nowych postaw konsumentów i producentów. Na przykładzie alternatywnych sieci żywnościowych (konkurs SONATA, Narodowe Centrum Nauki)*, kierowanego przez Habilitanta w latach 2018–2023. Opracowanie, w założeniu Autora, realizuje kilka celów. Na poziomie teoretycznym i conceptualnym Habilitant postawił sobie zadanie „ustabilizowania” pola badawczego społecznych studiów nad jedzeniem oraz rekonceptualizacji pojęcia wiejskości w kontekście rozwoju alternatywnych sieci żywieniowych. Na poziomie empirycznym postanowił uchwycić dotąd niezauważane zjawiska odnoszące się do obszarów *food i rural studies*.

Kierując się wytycznymi RDN co do charakteru recenzji, zawartymi w poradniku Postępowań dotyczących nadawania stopnia doktora habilitowanego, tj. **„Recenzje należy uznać za wyraz osobistej oceny, o charakterze eksperckim, wkładu osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w rozwój określonej**

dyscypliny naukowej albo artystycznej. Nie stanowią one natomiast opinii biegłego w rozumieniu przepisów k.p.a.,[...]”, w dalszej części recenzji skupię się na tych wątkach osiągnięcia naukowego, które odnoszą się do obszaru mojej ekspertyzy, tzn. 1) zagadnień przemian wiejskości w efekcie oddziaływania nowych zjawisk społeczno-ekonomiczno-kulturowych ujmowanych konceptualnie i empirycznie oraz 2) wątków metodologicznych i etycznych badań przeprowadzonych na potrzeby przygotowania monografii naukowej.

1. Konceptualizacja głównego problemu badawczego jest przez Habilitanta prowadzona w oparciu o eklektyczne i idiosynkratyczne zestawienia podejść (koncepcji) takich jak: *food studies*, *rural studies*, perspektywa socjologii kultury, ANT.

Sama wiejskość, we wstępnej części pracy, jest skonceptualizowana prawie wyłącznie w odniesieniu do prac polskich autorów i autorek. Podrozdział poświęcony hybrydom wiejskości (1.2) Habilitant rozpoczyna od splecania intelektualnego długu klasykom i klasyczkom polskiej socjologii wsi po to, by móc wreszcie odejść od rozważań definicyjnych nad wsią i obszarami wiejskimi, zwłaszcza w ujęciach dualistycznych i opozycyjnych (np. miasto-wieś), a przejść do kategorii wiejskości rozważanej min. za M. Woodsem (2011) czy K. Halfacree (2006) jako dynamiczna, procesualna, pluralistyczna i hybrydalna. Wartościowym aspektem tego fragmentu jest skrupulatne odtwarzanie mapy inspiracji pojęciowych, dowodzące bardzo dobrej znajomości Habilitanta aktualnego pola badawczego, zarówno krajowego jak i międzynarodowego. Tym, czego mi zabrakło w warstwie konceptualnej pracy, jest pogłębiona refleksja meta-teoretyczna odpowiadająca na pytanie, na ile konceptualizacje wiejskości zaczerpnięte z innych kontekstów społeczno-ekonomiczno-kulturowych (i teoretyzowane przez badaczy inaczej spozycjonowanych – raczej z globalnej Północy, zainteresowanych głównie globalnym Południem, często nie dostrzegających specyfiki globalnego Wschodu) można skutecznie aplikować do analizowania wiejskości tu i teraz, z jakimi to się może wiązać ograniczeniami, ale też w jaki sposób może poszerzać rozumienie zjawiska „dziania się” czy „splatania” wiejskości w jej relacyjnym ujęciu.

Najistotniejszym teoretycznym czy konceptualnym wkładem tej części opracowania Habilitanta jest autorska propozycja relacyjnej koncepcji wiejskości składającej się z pięciu elementów, kolejno: imaginariów, mechanizmów produkcji i konsumpcji, materialności – rzeczy i miejsc, oraz praktyk i performansów. Takie dynamiczne i wieloaspektowe rozumienie wiejskości, odchodzące od konwencjonalnego postrzegania obszarów wiejskich jako stabilnych i jednorodnych jednostek, traktuje wiejskość jako dynamiczną hybrydę złożoną z różnych elementów, takich jak symbole, przedmioty, miejsca i działania. Uznaję za bardzo cenne to, że Habilitant nie tylko rzuca wyzwanie bardziej tradycyjnemu konceptualizowaniu wiejskości, ale podejmuje wysiłek badania jej. O tym, na ile, w mojej ocenie, ten wysiłek przyniósł plon, piszę w dalszej części recenzji. Skupienie się na praktykach konsumpcji i produkcji żywności, a także przestrzeniach i działaniach z nimi związanych, współbrzmi z podejściem M. Woodsa i K. Halfacree. W kontekście Polski lub Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) ta perspektywa wiejskości jest szczególnie istotna, ponieważ uznaje głębokie przemiany, które zaszły na obszarach

Kępciel

wiejskich w wyniku oddziaływania szeregu powiązanych czynników historycznych, gospodarczych i społecznych. W tych regionach obszary wiejskie przeszły znaczące zmiany w użytkowaniu gruntów, praktykach rolniczych, wzorcach demograficznych, a także w przejawach procesów jednoczesnej (synchronicznej) urbanizacji (Humer 2020, 2024), co doprowadziło do powstania zróżnicowanych i złożonych wiejskości, dalekich od prostej opozycji miasto - wieś. Podkreślając rolę kultury, krajobrazów żywnościowych i modeli konsumpcji w kształtowaniu wiejskości, Habilitant zwraca uwagę na znaczenie zrozumienia wiejskości poza tradycyjnymi granicami geograficznymi lub administracyjnymi. Współgra to ze złożonością życia na wsi w Polsce i krajach Europy Środkowo-Wschodniej, gdzie dziedzictwo kulturowe, lokalne tradycje i działalność gospodarcza krzyżują się, kształtując wiejskie tożsamości i doświadczenia.

Taka perspektywa wiejskości, w mojej ocenie, przyczynia się w znaczący sposób do rozwoju debaty na temat rozwoju obszarów wiejskich i zarządzania nimi w Polsce i krajach Europy Środkowo-Wschodniej, oferując bardziej zniuansowane zrozumienie dynamiki obszarów wiejskich i wzajemnych powiązań przestrzeni wiejskich z szerszymi procesami społecznymi. Uznaję to jednoznacznie za znaczący wkład w rozwój dyscypliny.

Chciałabym jednocześnie zasugerować wzmocnienie głosu Habilitanta na rzecz relacyjności miejskości i wiejskości, ale w sposób, który całkiem odrzuca postępowanie się pojęciami miasta i wsi, na rzecz przyglądania się efektom procesu jednoczesnej urbanizacji. W ujęciu regionalnym synchroniczna urbanizacja prowadzi do złożonych relacji nie tylko między miastem a jego zapleczem (podmiejskim czy wiejskim) lub między miastami, ale także między obszarami peryferyjnymi, położonymi w głębi regionu. Synchroniczna urbanizacja jest sposobem na opisanie etapu rozwoju, w którym rdzeń i zaplecze w regionie miejskim przez dłuższy czas rozwijają się zgodnie z tymi samymi trendami (mają ten sam kierunek, zachodzą w podobnym czasie i ze zbliżoną intensywnością). Wyłonienie się takiej ścieżki rozwoju wyjaśnia się efektami zewnętrznymi funkcjonowania całej aglomeracji, których nie można przypisać wyłącznie do miejskiego rdzenia, lecz należy je rozpatrywać – relacyjnie!- w szerszym kontekście terytorialnym.

Rozdział empiryczny jest bardzo obszerny. Rozpoczyna się od omówienia badań ilościowych (w stylu raportowym). Druga część (5.2) rozpoczyna się ciekawiej, notatką terenową, która natychmiast zabiera osobę czytającą „tam i wtedy”. Potem jednak pojawiają się powtórzenia z rozdziału metodologicznego, zbędne i spowalniające narrację. Kolejne podrozdziały (od 5.2.1 do 5.2.5) szczegółowo referują wyniki badań.

Rozdział empiryczny jest napisany w sposób, którego osobiście nie lubię. To jeden z tych, w którym autor wydaje się być bardziej skupiony na przekazaniu informacji o zebranych danych (w stylu raportowym, z licznymi tabelami, wykresami w części ilościowej lub w stylu eklektyczno-ozdobnym, z wieloma zdjęciami, obficie kraszony cytatami w części jakościowej) niż na zaproszeniu czytelnika do immersyjnego zanurzenia w opowieść.

K. Jurek

Chcę zaznaczyć, że w pełni rozumiem konieczność prezentacji danych (aby z kolei uniknąć zarzutu o to, że nie wiadomo na czym oparte są konkluzje). Jednocześnie uważam, że przedstawiony w pracy rozdział omawiający wyniki badań jest gdzieś w pół drogi, pomiędzy. Z jednej strony zbyt blisko danych opisujących poszczególne zjawiska. Z drugiej, zbyt daleko od ukazania (empirycznie nasyconej) relacyjnej koncepcji wiejskości w tak zaprojektowany (edycyjnie, redakcyjnie) sposób, aby forma i format narracji sprzyjały czytelnikowi w absorpcji ogromu danych, a jednocześnie by pozostawały w korespondencji z założeniami konceptualnymi pracy. Mówiąc językiem podejść jakościowych: zdecydowanie udało się osiągnąć nasycenie empiryczne / kategoriale, ale nie widać, czy i w jakim stopniu przełożyło się ono na nasycenie teoretyczne wskazanych komponentów relacyjnej koncepcji wiejskości. W bardziej praktycznym sensie, w lekturze bardzo by mi pomógł graf pokazujący, czy i w jaki sposób drzewo kodowe dla korpusu danych jest powiązane z autorską konceptualizacją splotów wiejskości i jedzenia. A dokładniej, w jaki sposób ta konceptualizacja znalazła odzwierciedlenie danych, a następnie w jaki sposób należałoby ją (być może) w świetle tych danych rozwinąć lub przeformułować.

Zamiast rozdziału empirycznego chciałabym czytać opowieść z badań terenowych, która wyraźnie łączyłaby konceptualizację z przepracowanymi efektami pomiarów. Opowieść o której myślę mogłaby być opleciona wokół kluczowych pytań badawczych, albo jeszcze lepiej, wokół elementów autorsko skonceptualizowanych splotów wiejskości i jedzenia. Takie podejście do prezentacji danych byłoby jednocześnie certyfikatem spójności pomiędzy częścią teoretyczną a empiryczną. Innym możliwym podejściem byłoby też ułożenie analizy według pomysłów analitycznych wykreowanych *bottom-up* z korpusu danych (które jednak musiałyby być czytelnie powiązane z częścią teoretyczną pracy). Mój powściągliwy zachwył rozdziałem empirycznym pracy może płynąć z dwóch źródeł: albo Habilitant w niewielkim stopniu podjął próbę wyniesienia wniosków z poszczególnych podrozdziałów na bardziej abstrakcyjny, meta-analityczny poziom albo podjął tę próbę, ale w sposób niewystarczająco klarowny. Wydaje mi się, że dostrzegam ślady prób w tych fragmentach rozdziału empirycznego, gdzie pojawiają się mikro-strukturacje treści (s. 269, „w opowieści pojawiają się dwa istotne motywy”, s. 271; „obie dynamiki wyraźnie widać w wynikach badań” s. 303) i pogrubienia (np. idylla odspoleczniona s. 251; przestrzeni odspolecznionej, s. 270; ucieczki od nowoczesności, s. 271, unifikacja i indywidualizacja wiejskości, s. 283, fenomen jadłonomii, s. 301, itd.). Jednak są one tylko mikrośladami. W pewnym stopniu funkcję strukturalną pełni krótkie podsumowania, np. badań ilościowych (wskazujące, że „istnieje związek pomiędzy praktykami związanymi z jedzeniem a wiejskością, dla większości ogółu badanych konsumentów stanowi tło – symboliczną matrycę, do której odnoszą jakość jedzenia. To wiejskość wyobrażona, bazująca na zbiorze pozytywnych – idyllicznych konotacji. W ich przypadku to pozytywne wartościowanie nie przekłada się na praktyki kupowania.”), a także umieszczone (1-2 akapitowe) podsumowania po każdym fragmencie części jakościowej (jest ich pięć w części 5.2, jest też dodatkowy podrozdział 5.3). Na moje

Kępczyna

potrzeby w pewnym stopniu odpowiada podsumowanie pracy (dość krótkie, w porównaniu z objętością opracowania), a zwłaszcza tabela 21 i schemat 11.

2. Dla oceny metodologicznych walorów pracy przywołam wpierw główne pytanie badawcze „Jak wiejskość w alternatywnych sieciach żywieniowych splata się, uwspólnia i kontestuje?”. W ostatnich latach pojawiły się opracowania proponujące poszerzenie ramy teoretycznej badań układów urbanizujących się i już zurbanizowanych tak, aby uwzględniaty wielość i jednoczesność zachodzących procesów (Gentile i in., 2012), a także wpływ procesów globalizacji (Kaczmarek, 2020). Ta dyskusja na temat metod istnieje również w badaniach obszarów wiejskich. Zarówno Crang (2002), jak i Woods (2010) wykazali, że w latach 90. badania jakościowe stały się bardziej powszechne w geografii obszarów wiejskich, po długiej dominacji metod ilościowych. Crang wykazał również, że połączenie badań ilościowych i jakościowych może przynieść nowe, owocne perspektywy dla pojawiających się problemów badawczych. Według Cloke'a i współpracowników (2006, s. 4), studia nad obszarami wiejskimi we współczesnym znaczeniu są "połączeniem dyscyplin nauk społecznych", na skrzyżowaniu "dynamiki restrukturyzacji rolno-spożywczej i wiejskiej oraz regionalnej". Jest ona powiązana z różnymi dyscyplinami, takimi jak socjologia, ekonomia i geografia. Ponieważ ekonomia i część socjologii są bardziej zorientowane ilościowo, a geografia i inne części socjologii bardziej jakościowo, studia wiejskie znajdują się na skrzyżowaniu obu podejść. Przykładem zastosowania, tak pożądanego, metodologii mieszanej (choć Habilitant tak jej nie nazywa), są badania ocenianej monografii, w której połączono badania ilościowe (zaprojektowane jako ilościowe badanie quasi-eksperymentalne z wykorzystaniem metody wywiadu kwestionariuszowego) z badaniami jakościowymi (zaprojektowanymi jako porównawcze studium przypadków, z wykorzystaniem szeregu typów danych wtórnych i pierwotnych o charakterze jakościowym). Badania mają charakter ograniczony geograficznie, w efekcie ograniczeń projektowych. W części opisującej wyzwania przetożenia (operacjonalizacji) wyrafinowanych koncepcji na język procedur empirycznych. W mojej ocenie to przetożenie, zaprezentowane w pracy jest udane na tyle, na ile pozwalają założenia pracy zbudowane wokół wielu abstrakcyjnych, eklektycznie zestawionych pojęć. W mojej ocenie poczucie rozczarowania, jakie może się pojawić po lekturze rozdziału empirycznego (w zestawieniu z teoretycznym), jest spodziewaną konsekwencją przyjętej w pracy konceptualizacji. W rozdziale metodologicznym doceniam szczegółowość opisu metod zbierania oraz, przede wszystkim, analizy danych, bo jest nagminną praktyką pomijanie szczegółów kuchni analitycznej. Tym, czego mi zabrakło, jest pogłębiona refleksja dotycząca upozycjonowania (*positionality*) badacza (obojsza badaczy) i zarządzania nią (a bardziej szczegółowo: swoimi motywacjami, rolą badacza, posiadaną władzą w polu empirycznym, relacjami z badanymi, udzielaniem im głosu, itd.) w trakcie badania. Chodzi zarówno o komentarz nt. umiejscowienia badacza wobec zdobywania wiedzy w ogóle (w przyjętym podejściu / paradygmacie), jak i wobec badanych (w ujęciu bardziej bezpośrednio związanym z etyką czy politycznością zaangażowanych i długotrwałych badań terenowych). Wskazuję na to, bo, pomimo

Kozłowski

skomplikowanego korpusu pozyskanych danych, z opisu wynika, że dla badaczy wyzwaniem była tylko jego objętość, a nie złożone, nomen-omen, relacyjności wobec przedmiotu swojego badania oraz osób, przedmiotów, wiązek relacji, które były nośnikami tego przedmiotu badań, w jakie oboje badacze wchodzili, i z których z konieczności wychodzili, w trakcie kolejnych faz procesu badawczego. Wyjątkiem jest krótki komentarz na temat wymuszonej zmiany narzędzia w badaniach z działkowcami. Przypuszczam, że takich momentów wymagających dopasowania i elastyczności było więcej, np. w zapewne licznych momentach bycia częstowanym (także alkoholem), wspólnego jedzenia, rozmawiania o jedzeniu. W jaki sposób badacze zarządzali swoją tożsamością badaczy i w jaki sposób stawali się kolejną wiązką relacji w polu badawczym? Sądzę, że te i inne wymiany w trakcie fazy empirycznej mogą mieć znaczenie dla ostatecznego kształtu korpusu danych (zwłaszcza wobec eklektyzmu i idiosynkratyczności założeń konceptualnych i teoretycznych). Komentarz na ten temat zaświadczałby bardziej czytelnie o walorach metodologicznych pracy.

Z drobiazgów zwróciła moją uwagę literówka w nazwisku Andreasa Reckwitz [jest: Reckewitz], która się powtarza w pierwszej części pracy, a także Roberta Redfielda [jest: Radfield] oraz bardzo niska jakość materiałów wizualnych, zwłaszcza map (przykład s. 205; 138-142), rażąca zwłaszcza w porównaniu z wysoką jakością papieru, na jakim książka została wydrukowana.

Istotna aktywność naukowa albo artystyczna realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Poza głównym osiągnięciem naukowym omówionym powyżej, Habilitant wskazał także na szereg dodatkowych publikacji naukowych. Na ten dorobek składają się min. 23 artykuły w czasopismach naukowych (dodatkowo jeden oczekujący na opublikowanie).

Okres publikacyjny po doktoracie (2015-2021) charakteryzuje się samodzielnym autorstwem lub z pozycji autora wiodącego (w sumie 15 na 17 przypadków) tekstów publikowanych głównie w czasopismach polskojęzycznych lub wydawanych w Polsce (*Eastern European Countryside*) lub w obecnie silnie krytykowanym czasopiśmie ze stajni MDPI (tzw. Predatory journal – Sustainability). W pewnym sensie wyjątkiem w tym okresie jest publikacja (współautorska) w tym okresie w jednym z najsilniejszych czasopism w dyscyplinie studiów wiejskich - *Journal of Rural Studies*, w której Habilitant jest pierwszym autorem z największym wkładem współautorskim. Wyróżniają się także publikacje w *Studiach Socjologicznych* i *Qualitative Sociology Review*.

Późniejszy okres publikacyjny Habilitanta (2021-2024) ma odmienny charakter: publikacje Habilitanta powstają głównie w większych zespołach, również z udziałem badaczy i badaczek ze środowiska międzynarodowego; publikacje są lokowane w czasopismach bardziej zróżnicowanych, zarówno nienotowanych na listach

Kpawel

ministerialnych (*Urban Transformations*), jak i notowanych; tylko w jednym z powstałych w tym czasie (2021-2024) tekstów Habilitant miał rolę wiodącą jako pierwszy autor (*Food, Culture & Society*)

Tekst w *Studiach Socjologicznych* (2020) referuje dyskusję dotyczącą kontrowersji związanych z metodami zbierania danych na temat zanieczyszczenia powietrza w Polsce. Ramą teoretyczną analizy stanowią badania naukowe oraz technologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem roli infrastruktury, standardów oraz danych. Autorzy skupiają się na roli infrastruktury pomiarowej w kształtowaniu relacji między różnymi uczestnikami zajmującymi się monitorowaniem jakości powietrza. Następnie, dokonują analizy dwóch głównych obszarów konfliktu. Pierwszy dotyczy kwestii metodologicznych, związanych z precyzją i wiarygodnością pomiarów. Drugi obszar skupia się na ontologii smogu, czyli różnych sposobach postrzegania problemu zanieczyszczenia przez ekspertów oraz społeczeństwo, co ma istotny wpływ na praktyki społeczne.

Konflikty społeczne są nieuniknione i niezbędne w procesach zmian i transformacji społecznych. Ich wpływ na transformacje może być bardzo różny: mogą działać jako katalizatory zmian, wskazywać, gdzie zmiany są potrzebne lub być przeszkodą lub utrudnieniem dla zmian. W konfliktach istniejące relacje władzy, praktyki itp. są kwestionowane, powielane, a czasem także zmieniane. Konflikty mogą generować nowe role dla podmiotów i mogą prowadzić do powstawania lub zrywania sojuszy i grup interesów. Mogą pokazywać rozbieżne perspektywy i interesy podmiotów społecznych lub grup społecznych w odniesieniu do kierunku i celów zmian. Co nie mniej ważne, konflikty mogą prowadzić do krytycznej analizy, wzmocnienia, ponownego rozważenia lub poprawy polityk i praktyk w zakresie transformacji zrównoważonego rozwoju. W tym sensie konflikty mogą zarówno napędzać, jak i hamować procesy transformacyjne.

Dlatego, w mojej ocenie to bardzo ciekawy i bardzo aktualny tekst, który w interesujący sposób łączy inspiracje teorii konfliktu z wyzwaniem metodologicznymi w badaniach społecznych. Sądzę, że nawet po kilku latach, które upłynęły od publikacji tekstu, w wersji uaktualnionej miałby duże szanse na publikację w czasopiśmie zagranicznym, zwłaszcza gdyby uwzględnić podobne dyskusje toczące się w Niemczech czy Czechach. Tekst w *Journal of Rural Studies* (2020) jest istotnym (choć wciąż relatywnie rzadkim) przykładem istotnego wkładu, jaki polskie *rural studies* mogą wnieść do rozwoju dyscypliny na świecie. Artykuł można potraktować jako załączek lub próbkę, która pełne rozwinięcie znalazła w książce. Sądzę jednak, że tak wyraziste jak w tym artykule pokazanie specyfiki AFNs działających w Polsce i wskazanie, jak w konkluzji, że odniesienia do bardziej postępowych wartości - takich jak ochrona środowiska, etyczna produkcja, dobrostan zwierząt czy uczciwy handel - są dość rzadkie wśród członków i członkiń AFN. Zamiast tego analizowane sieci działają w ramach konserwatywnego imaginariusz definiowanego przez takie pojęcia jak rodzina, idylliczna przeszłość i wiejska utopia, co przekłada się na bardzo indywidualne motywacje ludzi do przyłączenia się do AFN. Artykuł doskonale wypełnia lukę poznawczą geograficzną poprzez dogłębne badania prowadzone w sercu Europy Środkowej i Wschodniej. Jego zasięg i głębokość analizy

przybliżają czytelnikom (głównie Western readers) nie tylko specyfikę regionu, ale także wpływ zachodzących tu procesów na szerszy kontekst geograficzny i społeczny. Ta praca efektywnie pokazuje aspekty funkcjonowania AFN w CEE, które często pozostają pomijane w mainstreamowych (anglojęzycznych) dyskusjach.

Tekst opublikowany w *Food, Culture and Society* (2022) pełni podobną funkcję jak poprzednio omówiony tekst. Do analizy AFN zaprzęga język analizy klasowej, dzięki czemu w interesujący sposób pokazuje w jaki sposób zróżnicowane kapitały klasowe na poziomie mikro mogą przyczynić się do uzyskania bardziej kompleksowego obrazu potencjału i ryzyka związanego z AFN, np. pod względem zmian politycznych i niepełnego przejścia kraju do nowoczesności. Jak wskazują Autorzy, Problem wykluczenia społecznego w sieciach AFN rzadko był analizowany w dotychczasowych badaniach prowadzonych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. wskazują też na kilka kwestii, które powinny zostać poruszone w przyszłych badaniach, najważniejsza z nich jest następująca: Czy główny cel AFN - zmiana systemu żywnościowego - zawodzi, ponieważ tworzą one więcej wykluczeń niż pomostów, przynajmniej w analizowanym przypadku kraju w Europie środkowo-wschodniej.

Ogólny obraz wyłaniający się z analizy dorobku Habilitanta wywołuje (we mnie) wrażenie wycofania się na odleglejsze pozycje wraz z kolejnymi latami kariery naukowej, co może zaskakiwać zwłaszcza, że wcześniejsze publikacje, którym Habilitant liderował były udane i są znane w środowisku (np. Artykuł w *Studiach Socjologicznych* czy *Journal of Rural Studies*). Rozumiejąc, że rozwój kariery naukowej nie ma charakteru liniowego, chciałabym serdecznie zachęcić Habilitanta do częstszego podejmowania roli lidera w pisaniu tekstów, ponieważ osiągnięcia z wcześniejszych lat pokazują, że ma ku temu wszelkie predyspozycje.

Inne publikacje to między innymi 4 monografie, w tym 3 współautorskie, finansowane z projektów i grantów badawczych, dotyczące problematyki przede wszystkim kapitału społecznego (rozumianego jako aktywność instytucji III sektora, jak i jako aspekty zaufania, więzi i współpracy mieszkańców terenów wiejskich). W tych monografiach Habilitant odpowiadał (jak wynika z deklaracji zawartych w Autoreferacie) za ramy konceptualne i fragmenty analizy danych. Dodatkowo, to 3 rozdziały w monografiach naukowych, przede wszystkim lokalnych (wydanych na UMK i o charakterze raportowym), w tym 1 jeden rozdział współautorski nt. smogu (jedyne w zagranicznym wydawnictwie (wkład 30%). Publikacje w tej kategorii nie wzmocniają w szczególności dorobku Habilitanta.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant kierował projektem Sonata z NCN, a także był kierownikiem projektu Horyzont 2020, oraz nadal jest koordynatorem prac zespołu w konsorcjum CERV EU. Kierowane przez niego projekty mają wspólny mianownik tematyczny związany ze społecznymi aspektami transformacji żywności i transformacji żywnościowej. W tym okresie był także wykonawcą w pięciu projektach badawczych (w

K. D. Kowalski

tym jeden OPUS, pozostałe z konkursów MKiDN) z obszaru socjologii kultury. Dodatkowo, był i jest członkiem kolejnych 4 zespołów badawczych realizujących projekty finansowane z innych źródeł. To dowodzi umiejętności zarządzania projektami, doskonałą znajomość swojej dziedziny badawczej oraz zdolność do efektywnej pracy w zespole. Posiadanie doświadczenia w kierowaniu różnorodnymi projektami badawczymi o różnym zakresie i finansowanych przez różne instytucje (zarówno krajowe, jak i międzynarodowe) stanowi atut, który może być bardzo wartościowy w kontekście dalszej kariery akademickiej

W swoim CV ma wiele (ponad 30) wystąpień na istotnych konferencjach i kongresach środowiska socjologicznego, a także wiele wystąpień dla gremiów wspierających implementację wyników badań naukowych w kraju i zagranicą, co poświadcza o wysokim potencjale aplikacyjnym badań Habilitanta i jego aktywności w zakresie upowszechniania wyników badań tak w środowisku akademickim, jak i poza nim.

Habilitant był także współorganizatorem 4 konferencji naukowych i seminariów poświęconych swojej problematyce badawczej, co zaświadcza o zróżnicowanym wysiłku akademickim także na polu organizatorskim.

Jest członkiem PTS. Jest aktywnym recenzentem w czasopismach naukowych.

W ostatnich 3 latach odbył 3 krótkie (krótsze niż 3 miesiące) pobyty i krótkie wizyty w ośrodkach zagranicznych (min. Helsinki, Leiden, Praga).

Podsumowując ten aspekt aktywności Habilitanta, tj. „Istotną aktywność naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” stwierdzam, że jest to aktywność istotna naukowo zwłaszcza w odniesieniu do wkładu w rozwój socjologii wsi ujętego w artykułach naukowych; mniejsze znaczenie ma aktywność naukowa, której efektem są monografie i rozdziały w pracach zbiorowych. Lwia część aktywności Habilitanta odbywa się w jednej uczelni – UMK. Wizyty zagraniczne naukowe znajdują częściowe odzwierciedlenie w nawiązaniu współpracy głównie w obszarze wspólnych publikacji wieloautorskich.

W okresie po doktoracie Habilitant był dwukrotnie nagradzany: 2018 Wyróżnienie grupowe (wspólnie z Michałem Wróblewskim) JM Rektora UMK za całokształt aktywności naukowych i dydaktycznych; oraz w 2015 Wyróżnienie indywidualne JM Rektora UMK za całokształt aktywności naukowych i dydaktycznych.

Konkluzja

Po przedstawieniu swojej opinii na temat osiągnięcia naukowego **dr. Wojciecha Goszczyńskiego** oraz istotności Jego aktywności w dyscyplinie nauki socjologicznie stwierdzam, że zgodnie z artykułem 219 prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 Habilitant:

1. spełnia przesłankę posiadania stopnia doktora, umożliwiającą mu wnioskowanie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego;

2. spełnia przesłanki posiadania osiągnięcia naukowego stanowiącego w mojej ocenie znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki socjologiczne z racji wykazanych zalet monografii przedstawionej jako to osiągnięcie,

Podsumowując, konkluzja mojej recenzji jest jednoznacznie pozytywna.

28 maja 2024 r.
K. Szwed